
ПОГОВОР ПРИРЕЂИВАЧА

Ренесанса Сретена Стојановића и његовог богатог опуса, није почела са овом књигом. Претходила су јој два важна догађаја и као у свакој доброј причи неколико занимљивих учесника. Наиме, пре две године, на иницијативу госпође Милице Арежине, која располаже великим делом наслеђа Сретена Стојановића, покренут је пројекат на највишем државном нивоу – организовање велике ретроспективне изложбе. Покровитељ је требало да буде тадашњи председник Републике Србије Борис Тадић. Неколико месеци уочи председничких и парламентарних избора 2012, одржани су састанци на линији Председништва, Секретаријата за културу града Београда, Министарства културе и информисања и првог потпредседника Владе Ивице Дачића, и наравно госпође Арежине. Велика жеља, кратак рок, и промени се историјски ток.

Борба за уметност како у симболичкој равни тако и у реалним оквирима увек изазива позор. Да би била прихваћена институционално, уметност је увек трпела притиске, а да би била инаугурисана као таква морала је бити и инструментализована. Наследници на Андрићевом венцу и они мало даље, нису схватили ни потребу нити су имали знања за једног од највећих српских и југословенских вајара.

Сретен Стојановић, париски и бечки ђак, који на тешкој робији због припадништва Младобосанцима, крваве руке, резбарећи табакере за тадашњу фини господу, открива велики таленат. Коста Хакман и други проносе вест после ослобођења. Комунист, илегиалац, брат чувеног партизана доктора Младена Стојановића, народног хероја, палог у рату. Ректор Академије ликовних уметности у Београду, председник У. Л. У. Србије, ликовни критичар, народни посланик. Велики уметник, *Le Grand Serb*, како га је звао његов професор, чувени Антоан Бурдел, и велики русофил. Године 1927, заједно

са Драгишом Васићем и Владиславом Рибникаром, добија позив да присуствује великој прослави десетогодишњице Октобарске револуције. Велика част и признање сину православног свештеника Симе Стојановића из Приједора, који је у Русију гледао као на нешто веће, лепше, православно. Баналне поделе нису га дотичале. Страсно се дао стварању како ангажоване уметности тако и раду на Пијети у Прчањској цркви са колегом и пријатељем Милом Милуновићем. Сликао је и иконе и велике споменике посвећене антифашистичкој борби и Револуцији.

Ипак, усред те nelaгоде, појави се, ничим задужен, сем љубави према уметности и својој земљи, доајенски двојац у креирању дивних изложби и празника наше културе, госпођа Љиљана Порчић и господин Душан Миловановић. У невероватно кратком року, уз помоћ и искрену подршку госпођина Николе Миркова, у Галерији РТС-а, организована је велика изложба дела Сретена Стојановића, штампан је каталог, уприличен директан пренос отварања. Те дивне вечери 18-ог јуна 2013. Сретен је био ударна вест. Одувана је прашина са гипсаних одливака, мало бронзе је засијало, трпеза је постављена, а на њој прегршт посланица за знане антикваре.

Врло брзо након изложбе, дешава се још једна ничим изазвана пригода. Овог пута 29. новембра 2013. срећу се два велика пријатеља, Сретен и Иво у његовом граду. Славе Његоша и певају му пркосно док хладни ветар бије веселе војере.

У тој атмосфери, а са жељом да борба за наше духовно благо не посустане, настала је и ова књига Сретенових *Исповести*. Оне су плод вишемесечног рада у Архиву САНУ. Писана заоставштина Сретена Стојановића налази се под бројем 14485. Овом приликом захваљујем господину Милету Савићу, и његовим сарадницама, госпођама Милици и Нени. Сав материјал који се налази у књизи као и одређене фотографије преузети су из Архива САНУ.

Први део односи се на период од 1904. до 1922. и у архиву носи назив *Аутобиографија*. Други део је репринт Сретенових *Импресија из Русије*, писаних по повратку из Москве, после прославе десетогодишњице од обележавања Октобарске револуције, објављених 1928. године. Последњи део, *Под окупацијом*, тиче се његових сећања на период пре и за време

Другог светског рата, атмосфере у окупираном Београду као и његовог ослобођења. Први пут у овој књизи читаоци ће моћи да чују Сретенов глас о немилим догађајима наше историје. Поносна и дирљива, скромна а велика, лакоћа Сретеновог писања и дар да се оживи тренутак, како драматичан попут оног НЕ потписивању Апела српском народу, тако и боемски заводљив у описивању ноћи на Монпарнасу. Ове *Исповести* не маме и не држе пажњу само због своје сугестивности у приказу, већ због огољене истине и узвишености једног духа који је својом храброшћу превазишао и оне које је сматрао бољима од себе.

Ове године навршава се 54 године од смрти Сретена Стојановића. Година 2014. је по много чему симболична за све нас. Стогодишњица од почетка Првог светског рата, седамдесетогодишњица од ослобођења Београда, победа над фашизмом и окупаторима уз заједничку борбу партизана и Црвене армије, долазак Владимира Владимировича Путина, и поновно сузбијање редова у коначној борби за човечанство – борби за опстанак.

Фондација „Сретен Стојановић“ захваљује Радио Телевизији Србије и господину Николи Миркову на свесредној помоћи у издавању ове књиге.

Дуња Симоновић Брајић